

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2

Hafta 13

Prof. Dr. Haluk SELVİ

D. Laiklik

1. Tanım ve Kavramlar

Laik sözcüğü dilimize Fransızca “laique” kelimesinden gelmiştir. Bu kelimenin aslı ise Yunanca “laikos”tur. Laikos, “halka, kalabalığa ait” anlamına gelmektedir. Bu kelime din işleriyle uğraşmayan kişi veya ruhban sınıfının dışındaki insan anlamına gelmektedir. Sonraları bu kelimeye felsefe, siyaset ve hukuk açısından çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Bu anlamların içindeki noktaları özetlediğimiz zaman ortaya çıkan sonuç biz sade bir tanımı da getirmektedir. Bu tanıma göre laiklik; devlet işleriyle din işlerinin birbirinden ayrılması ve devletin siyasal, iktisadi ve hukuki düzeninde sadece aklın egemenliğinin kabul edilmesi demektir. Bugün hukuki manada ise devlet ile din işlerinin ayrılığı, devletin vicdan hürriyetini gerçekleşmesinde tarafsız kalmasıdır. Değişik bir ifadeyle, devletin Allah ile kul arasından çekilmesi ve dinin de devlet işlerine karışmaması, yani akıl ile imanın yetki alanlarının birbirinden ayrılmasıdır.

Laikliğin iki temel unsuru ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi laik devlette devletin dini mevcut değildir. Devlet vatandaşları arasında inanan ve inanmayan ayırımı yapmaz. İkincisi ise, laik devlette kişiler din ve inanç ile ibadet hürriyetine sahiptirler. Devlet din ve inanç hürriyetinin bütün dinler için eşit bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve o dine inananların veya inanmayanların özgürlükten doğan haklarını kullanmalarını engelleyecek tüm engelleri kaldırmak, karşıt saldırıları da önlemek zorundadır.

2. Türkiye’de Laiklik

Laiklik kelimesi bize ilk defa Meşrutiyet döneminde “lâ dinî” ve “lâ ruhanî” şekliyle girmiş ve kullanılmıştır. Günümüzdeki laik kelimesinin ifade ettiği modern manaya kavuşması Tanzimat ile birlikte başlar. Gülhane Hattı Hümayunu’nda din ve mezhep hürriyeti öngörülmüş, 1876 “Kânun-i Esâsî”nin 11. maddesi ile laikliğe doğru yöneliş, anayasa teminatı altına alınmıştır. 1909 tarihli Kânun-i Esâsî ile bu durum aynı şekilde muhafaza edilmiştir. Yeni Türk Devleti 1921 tarihli “Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu”nda Millî Hakimiyet ilkesi ön planda tutulmak suretiyle lâiklik anlayışının gerçekleşmesinde bir adım daha atılmıştır. Nihayet Osmanlı Devleti anayasalarında, gerekse yeni Türk Devleti’nin 1921 ve 1924 Anayasalarında mevcudiyetini muhafaza eden “Devletin dini, din-i İslâm’dır” ibaresi 10

Nisan 1928 tarihli 1222 sayılı kanunla yapılan bir anayasa değişikliği ile kaldırılmış, 5 şubat 1937 tarih ve 3115 sayılı kanunla “Laiklik” bir anayasa ilkesi olarak yerini almıştır.

Prof. Turhan Feyzioğlu’nun yerinde deyimiyle laiklik “Türk İnkılâbı’nın temel taşıdır”. Aynı yönde Prof. İsmet Giritli, laikliğin Atatürkçü düşünce sistemindeki önemini şöyle belirtmektedir: “Atatürk Cumhuriyetini en iyi karakterize edecek onun “laik” karakteridir. Zira laiklik gerçekteşmez, devamlı ve titiz bir saygı görmezse, Atatürk İnkılâbı’nın hedefi olan çağdaş, demokratik ve bağımsız Millî Cumhuriyetin varlığı tehlikeye düşeceği gibi, bir diğer hedef olan Türk toplumunu çağdaşlaştırma çabası da iflasa uğrar ve toplumumuz yeniden Orta Çağ’ın karanlığına gömölür.

3. Atatürk’ün Laiklik Anlayışı

Atatürk’ün laiklik anlayışı çağdaş uygarlığın gerektirdiği laiklik anlayışını temel almıştır. Bu laiklik anlayışında vicdan özgürlüğü ön planda bulunur. Bununla birlikte Atatürk dinin kötü amaçlar için kullanılmasına hiçbir zaman müsaade etmemiştir. Bunu ifade ederken şunları söylemektedir: “mensubu olmakla şeref duyduğumuz İslâm Dini’ni, yüzyıllardan beri alışılmış olduğu üzere bir politika aracı olmaktan kurtarmak ve yüceltmenin şart olduğu gerçekteini gözlemlemekteyiz”. Atatürk bu çerçeve içinde dini siyasete alet etmek isteyen politikacıların bütün istekler ile bu konuda göstermiş oldukları yıkıcı hareketlere karşı set çekmiştir.

Atatürk kendi döneminde bunu gerçekteştirdiği gibi gelecek kuşakların da dinin siyasete alet edilmesine karşı çıkmalarını istemiştir. Atatürk dinî inançların bir vicdan meselesi olmaktan çıkarılıp, çeşitli çevrelerin gündelik çıkarları için malzeme haline getirilmesine şiddetle karşıdır. Böyle bir tutumda hem insanların hem de devletin zarar göreçekteini Atatürk ifade etmektedir. Atatürkçü laiklik anlayışı din konusunu, hukuki ve sosyal alanda çözüme ulaştırmış ve uygulamasında da asla din aleyhtarı bir tavır takınmamıştır. Atatürk döneminde dini siyasete alet edenlerle etkili bir mücadele sergilenmiş, ancak hurafelerin sosyal temelleri tamamen çöktürilemediği için Atatürk’ten sonra, bunların ocağı olan teşkilatlar canlanarak günümüze kadar hayatîyetlerini korumuş, laiklik kanunları ihlal edilmiş ve laiklik karşıtı faaliyetler de devam etmiştir. Bunun sıkıntısını da zaman zaman Türk halkı büyük ölçüde çekmek zorunda kalmıştır.

Çoğu zaman bir yönü ile ele alınan laiklik birbirini tamamlayan aşağıdaki gibi temel unsurlardan oluşmaktadır:

a) Laikliğin bir unsuru, din ve vicdan hürriyetidir. Teokratik bir devlet kurma amacına yönelik olmamak kaydıyla anayasada yer aldığı şekliyle “herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir”. Daha açık bir ifadeyle, her ferdin bir dine inanmak veya inanmamak hürriyeti,

b) Laikliğin ikinci unsuru resmî bir devlet dininin bulunmamasıdır. Daha önce lâik devlet tanımında da ifade edildiği gibi, lâik devlette, din, bir vicdan sorunu olduğu, dolayısıyla devlet, belli bir dinin kurallarını vatandaşlarına benimsetmek ve uygulamak için zorlayıcı kurallar koyamaması,

c) Laikliğin üçüncü unsuru, devletin din ve mezhepleri ne olursa olsun yurttaşlara eşit işlem yapması,

d) Laikliğin dördüncü ve çok önemli bir unsuru, devlet yönetiminin din kurallarına göre değil, toplum ihtiyaçlarına, akla, bilime, hayatın gerçeklerine göre yürütülmesidir; dinle devletin ayrılması,

e) Laikliğin beşinci unsuru olarak, eğitimin lâik, akılcı ve çağdaş esaslara göre düzenlenmesi,

Sonuç olarak, Atatürk Türk milleti’ne laiklik anlayışı kazandırmakla kalmamış, bu konudaki uygulamaları ile toplumun gelişimini, önünü tıkayan engelleri de ortadan kaldırmıştır.

E. Devletçilik

1. Tanım ve Kavramlar

Devlet kelimesi, Batı dillerinde etat, stato, staat gibi hepsi Latince ayakta durmak, hal ve vaziyet anlamlarına gelen Status gibi tek bir kaynağı olan kelimelerin karşılığı olarak kullanılmaktadır. İngilizce state kelimesi devlet karşılığı olarak kullanılmıştır. Bu kelime; hal, vaziyet, debdebe, tantana, ihtişam, devlet, hükümet, eyalet, memleket, devlet idaresi, hükümet idaresi bilgisi, siyaset gibi anlamlara gelmektedir.

Dilimize Arapçadan intikal etmiş olan devlet kelimesi menşinden itibaren, gerek Araplarda, gerek biz de ve diğer Müslüman Türklerde mevki, itibar, şeref, ikbal, nüfuz, iktidar, saltanat, mülk, ülke gibi çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. Devletin bir diğer manası, günümüzde en çok kullanılan manasıdır. “Başka bir ülkeye bağlı olmadan kendi başına yönetilen hükümet ve ülke” şeklindeki manası bugün için devlet denildiğinde ilk akla gelen anlamdır.

2. Atatürk’ün Devletçilik Anlayışı

Atatürk’ün devlet anlayışına göre; bir devlet; millet, ülke, egemenlik ve politik örgütlenme olarak dört öğeden oluşmaktadır. Büyüklükleri ne olursa olsun bütün devletlerde, bir insan kitlesi yani devleti meydana getiren millet, bu milletin üzerinde yaşadığı toprak ve bu toprak üzerinde yaşayan milletin içinden çıkardığı bir güçle teşkilatlanıp, düzeni sağlayan öğelerin oluşması gerekir. Zira bir devletin en önemli özelliği siyasal, sosyal, hukuksal ve ekonomik bir düzene sahip olmasıdır.

Atatürk’ün devlet anlayışı; milli iradenin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu esasına dayanır. Buradan hareketle, egemenliğin kullanılması, hiçbir suretle, hiçbir kimseye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse ve organ kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz. Türkiye Cumhuriyeti’nin yapısı ile ilgili prensipleri bu şekilde tespit eden Atatürk, devletin vazifeleri ve niteliği ile ilgili ilkeleri de zamanla ve şartların gereğini göz önünde tutarak belirlemiştir.

Dünya’nın ve Türkiye’nin içinde bulunduğu durum ve şartları iyi bilen Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye’nin kalkınmasının, Türkiye şartlarından doğan ve kendisine has bir uygulama olan devletçilik prensibi ile gerçekleşeceğini daha 1 Mart 1922 tarihinde meclisin üçüncü toplanma yılı münasebetiyle yaptığı konuşmasında dile getirmiştir.

Devletçilik, devlet yetkilerinin artması, genişlemesi, kamu hizmet ve faaliyetlerinin yayılması demektir. Devletçilik bir tür devlet müdahalesi, daha önce devletin faaliyet alanına girmeyen konularda, kamu menfaati nedeniyle devletin bu alana karışması, katılması, müdahalesi demektir. Devletçilikte devlet, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel faktörü, hareket ettirici gücü olmuştur.

Türkiye’de özel teşebbüsün ve şahıs sermayelerinin zayıf oluşu devletçiliği benimsemede tarihi zorunluluğun başka bir gereği olmuştur. Yeni Türkiye Cumhuriyeti ekonomik açıdan zayıf ve güçsüzdü. Gerekli sermaye birikimi yoktu. Toplum ekonomik gelişme için gerekli bilgi ve teknolojiye de sahip değildi. Ülkenin acilen çözmesi gereken ulaşım, enerji ve eğitim gibi problemleri vardı. Devletin desteği olmadan özel kesimin bu problemleri çözmesi ise mümkün değildi. Atatürk siyasi bağımsızlığı kazanır kazanmaz, Türkiye Cumhuriyeti’nin iktisadi bağımsızlığını kazanması için harekete geçti. Bunu yapmak için de Türkiye’nin o günkü şartlarına ve kaynaklarına göre en iyi kalkınma süreci Devletçilik politikası ile sağlanabilirdi.

3. Atatürk’ün Devletçilik Politikası’nın Esasları

Atatürk’ün Devletçilik politikaları ve uygulamalarını daha iyi anlayabilmek ve kavrayabilmek için, bu politikanın esasını teşkil eden bazı hususları maddeler halinde tespit etmek gerekmektedir.

a. Atatürk’ün Devletçilik ilkesi kendinden önce uygulanmış ideolojilerden farklıdır:

Atatürk’ün devletçilik ilkesi tamamen ülkenin kendi şartlarına bağlı olarak doğmuş bir uygulamadır. Hiçbir zaman, herhangi bir ideoloji bağnazlığına kapılmadan, toplumun hızlı kalkınmasını ve refaha ulaşmasını sağlayacak araçlardan yararlanma yoluna gidilmiştir. Bu yapılırken de herhangi bir sistem alınıp, uygulanması yerine ülke koşullarının gerektirdiği uygulamalardan sonuca gidilmeye çalışılmıştır. Atatürk bu hususu şu sözleriyle açıklamıştır: “Türkiye’nin tatbik ettiği devletçilik sistemi, on dokuzuncu asırdan beri sosyalizm nazariyecilerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu Türkiye’nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye’ye has bir sistemdir.” Atatürk’ün bu konuşmasında özel teşebbüs ile kamu teşebbüsünün birlikte karma bir modeli meydana getirmesine de değinmektedir. Atatürk döneminde uygulanan devletçilik; ne sadece özel girişime dayanan bir liberalizm hareketi, ne de ağırlığın tamamen devlete yüklendiği bir

sosyalist sistemdir. Bu uygulama Atatürk tarafından ortaya konan, kendine has, Türkiye şartlarından doğmuş, fert-devlet bütünleşmesinin ekonomik ve sosyal alanlarda güç kazandığı devletçilik anlayışıdır.

b. Atatürk'ün Devletçilik anlayışında devlet müdahalesi çeşitli amaçlara yönelik olarak yapılmıştır:

Atatürk'ün devletçilik politikası denilince, geniş anlamıyla, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasını gerçekleştirmek üzere attığı siyasi, sosyal ve ekonomik adımlar ve bu adımların devlet tarafından doğudan doğruya veya dolaylı olarak uygulamaya konulan kanun ve idari tasarrufların genel durumu anlaşılır. Ancak bu genel ve geniş tarif, sınırsız bir müdahale ve fertlerin serbest faaliyetlerinin engellenmesi gibi anlaşılmamalıdır. Zira Atatürk'ün devletçiliği bir yandan siyasi alanda olduğu gibi, ekonomik alanda da bağımsızlığı sağlamak için devletleştirme yolunu seçerken, diğer ya da halkın ezilmesini önlemek amacıyla müdahale ve yatırımcılığı düşünmüştür. Ayrıca devlet yatırım alanlarına direkt olarak girmemiş, özel teşebbüsün teşviklere rağmen başaramadığı, acil ihtiyaç arz eden alanlarda faaliyette bulunmuştur.

Atatürk'ün devletçilik anlayışında müdahale, çeşitli amaçlara yönelik olarak yapılmıştır. Bunlardan ilki, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ile birlikte devletleştirme ve millileştirme şeklinde olmuştur. Bu da, yabancıların elinde bulunan demiryolları, limanlar, hava gazı şirketi, elektrik gibi alt yapı hizmetlerinde gerçekleştirilmiştir. Buradaki devlet müdahalesinin hedefi, yarı sömürge durumuna düşmüş olan Osmanlı Devleti'nin kötü mirasını temizleme ve geri kalmış bir ülkeyi hızla kalkındırmaktır. Devlet müdahaleciliğinin bir başka hedefi de, sosyal adaleti sağlamak, ülke içindeki yerli müteşebbislerin çıkarlarını korumaktır.

c. Atatürk'ün devletçilik anlayışı planlı ekonomiyi zorunlu kılmaktadır:

Devletçilik, ferdin ticaret ve sanayi işletmeleri kurma ve işletme hakkını sınırlamadığından, özel sektörle devlet sektörünü de eşit şartlar altında bulundurma gereği, devletçiliği plana götürmektedir. Plan önce resmi sektörle özel sektör arasında dengenin sağlanması için gereklidir. Ayrıca devlet yatırımı ve işletmeciliği devlete yük teşkil ettiğinden, devletin ekonomik hayata aktif olarak katılması da planı gerekli kılar. Milli sermayeyi israftan kaçındırmak ve milli menfaatlerimizin ahenkli bir şekilde yürütülmesi için devletin yol gösterici ve koruyucu rolünü etkin kılar.

Atatürk'ün devletçilik uygulaması içindeki plan anlayışı, ekonomik ve sosyal refaha ulaşmak için mevcut kaynakların gerçekçi şekilde kullanımını sağlayan, bir uygulamaydı. Yapılan planla, varılacak hedefler tespit edilerek, ekonomik ve sosyal kalkınma gerçekleştirilmeye çalışılır. Atatürk'ün planlama anlayışı, piyasa ekonomisinde ortaya çıkan sapmaları düzeltmek amacına yönelmekle birlikte, kamu kesimi için emredici, özel kesim için yol göstericidir.

Atatürk Türk toplumunun mümkün olduğu kadar kısa sürede kalkınabilmesi için ekonomik ve sosyal kalkınmayı bir bütün olarak ele almıştır. Böyle bir kalkınmanın da ancak planlı bir şekilde gerçekleştirilebileceği inancındadır. Ne var ki Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan inkılâpların yerleşmesi ve alt yapı gibi öncelikli sorunların bulunması, plan uygulamasını geciktirmiştir.

d. Devletçilik özel teşebbüsü ve devlet işletmeciliğini bir arada dengeli bir şekilde bulundurmaya gerekli kılar:

Atatürk'ün devlet anlayışında, devletin belli başlı görevleri vardır. Savunma, güvenlik, yargı, sağlık, yollar gibi kamu yararını doğrudan ilgilendiren, devletin vazgeçemeyeceği asli görevleri olduğu gibi; eğitim, sanat, ulaşım hizmetleri, orman ve maden rejimini düzenleme, sanayileşmeyi sağlama ve bazı hallerde de doğrudan veya dolaylı olarak ticari hayata da hizmet amacı ile müdahale devletin isteğe bağlı görevleri arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Atatürk devletçilik politikası çerçevesinde toplum yararı düşüncesi ile gerekli görerek bu ikinci sıradaki görevleri de yerine getirmiştir.

Ancak, özel teşebbüsün el atmadığı, atamayacağı veya atması doğru olmayan zaruri sahalar dışında devletin yatırım ve işletmeciliği düşünülmemiştir. Ekonomik hayatta ferdin potansiyelini kullanmak esastır. Esas üretim görevini özel teşebbüs yürütecek, devlet de bunu kontrol edecek ve vergisini alacaktır. Yani Atatürk'ün devletçiliği ferdi teşebbüsü esas alan, özel sektöre yönelen, onu teşvik eden, gerekince de ona yardım eden, sosyal devlet sınırlarında kalan bir devletçiliktir.

Devletçilik, ilkesine göre, büyük ve kamu yararı olan kuruluşlar devlet eliyle ve planlı bir şekilde yapılacak, özel teşebbüs için ise, milli sermayeyi israf etmekten kaçınmak ve milli menfaatlerimizin ahenkli bir şekilde yürümesini sağlamak için, devlet yol gösterici ve koruyucu rolü oynayacaktır.

e. Devletçilik çeşitli yönleri ile sosyal kalkınma imkanlarını da sağlamıştır:

Atatürk'ün devletçilik ilkesinin amacı; Türkiye'yi, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmaktır. Atatürk, toplumun sağlıklı bir şekilde sosyal dengeyi koruyarak kalkınmasını düşündüğü gibi, milli egemenlik ve kişisel özgürlüklere de önem vermiştir. Atatürk'ün devletçilik ilkesi, Türkiye'nin modern bir devlet olma, milli bir kültüre kavuşabilme ve demokratik bir düzen içinde gelişerek iktisadi bağımsızlığına kavuşabilme imkanlarını hazırlamak üzere, devletin yüklenebileceği görev ve yükümlülüklerin bütününden ibarettir. Bu itibarla Atatürk'ün devletçiliği tamimiyle demokrasi ve hürriyet rejimi içinde kalan ve en mühim vasfı ve hususiyeti iktisadi sahada rehberlik olan bir devletçiliktir.

Devletçilik çeşitli yönleri ile toplumsal refaha yönelik olmuş, özellikle geri kalmış bölgelerin kalkınmasına yardımda bulunmuştur. Geri kalmış bölgelerde iş gücü oluşturulmuş, ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal ve kültürel kalkınma imkanları da o bölgelere taşınmıştır. Devlet işletmeciliği, bu geri kalmış bölgelerde büyük rizikolara göğüs gererek kurulmuş, hususi teşebbüsün cesaret edemediği, talebin çok zayıf olduğu yerlerde modern işletmeciliği getirerek başarılı sonuçlar almıştır. Devlet işletmeleri, sıkıntılı harp yıllarında üreticinin yanı sıra tüketiciye de yararlı olmuş, düzenli fiyatlarla mal satımı sağlanmıştır. Dar gelirlilere, memur ve işçilere ve asker ailelerine, Sümerbank eliyle yapılan satışlar sosyal amaca yönelik olmuştur.

Atatürk'ün devletçilik ilkesinin, ekonomik, sosyal ve siyasal olduğu kadar kültürel boyutu da vardır. Atatürk hayatı boyunca milli bir kültür oluşturma mücadelesi vermiştir. Milli bir devlet oluşturma yolunda, Milli Mücadele'nin liderliğini yapan ve sonunda Türk Milletine bağımsızlığına kavuşturan Atatürk, milli kültür kavramı üzerinde önemle durmuştur. Atatürk ne pahasına olursa olsun Türk toplumunun çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesini değil, milli kültür temelleri üzerinde dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek sağlanacak kalkınmayı öngörmektedir.

Sonuç olarak, Atatürk'ün devletçiliği sanıldığı gibi sırf bir ekonomik sistem değildir. Ekonomiyle birlikte, devletçilik bilhassa sosyal, ahlaki ve millidir, ve Türkiye'nin modern bir millet olma, milli kültüre kavuşabilme ve demokratik bir düzen içinde gelişerek iktisadi bağımsızlığını kazanabilme imkanlarını hazırlamak üzere devletin yüklenebileceği vazife ve mükellefiyetlerin bütününden ibarettir.

F. İnkılâpçılık

1. Tanım ve Kavramlar

İnkılâp, kelime anlamı ile değişme, bir halden başka bir hale dönmeyi ifade eder. Bir milletin sahip olduğu siyasi, sosyal ve askeri alanlardaki kurumların devlet eliyle makul ve ölçülü metotlarla köklü bir şekilde değiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Batı dillerindeki karşılığı Revolution'dur. Revolution kelimesi, ani ve şiddetli, kökten bir değişikliği ifade etmek üzere ilk defa 1789 Fransız İnkılâbı ile kullanılmaya başlanmıştır.

İnkılâp kelimesi geniş ve dar manada olmak üzere iki anlama sahiptir. Dar anlamda inkılâp, sosyal hayatta ve sosyal müesseselerde belli yönlerden meydana gelen köklü değişmedir. Bu değişme, gelişme şeklinde ve genel anlamda inkılâbın ana amacına uygun olarak gerçekleşir. Milliyetçilik prensibinin tabii bir sonucu olarak dil ve tarih inkılâpları, batılşma prensibinin de sonucu olarak Şapka ve Harf inkılâbının kabulü ve devletin laikleştirilmesi, dar anlamda inkılâbı ifade eder. Geniş anlamı ile de, Milli Mücadele dönemini de içine alan Büyük Türk İnkılâbı ifade edilmektedir.

İnkılâp, basit bir olay değildir. Bir ülkenin sosyal bünyesinin kökten ve genel olarak değişikliğini ifade eder. Önemli bir halk hareketi olarak görülür ve genellikle kuvvet kullanımını gerekli kılar. İnkılâp, yeni bir sosyal düzenin yerleşmesi amacına yönelik olarak da bir tür iktidarı ele geçirme tekniğidir. Ancak iktidarların değişmesi kolay olmaz. Bu türden değişikliklere toplum düzeninin tepkisi sert olur. İşte iktidarların tarihi ve sosyal gelişme önünde direnmeleri inkılâbı halk hareketi olarak zorunlu kılmıştır. İnkılâp kaçınılmaz bir gelişmenin biraz sert ve fakat çabuklaştırılmış şeklidir.

İnkılâp ile doğan yeni durumun, eski duruma göre ileri bir nitelik taşıması zorunludur. Eğer inkılâpla vücut bulan yeni durum eskisine göre geri bir nitelik taşıyor ise bir inkılâp değil bir irtica, ilerleme değil gerileme olmuş demektir. İnkılâbın gayesi, milletin her yönden ilerlemesi, daha güzele, daha iyiye doğru gitmesidir.

2. Atatürkçü Düşünce Sistemi'nde İnkılâpçılık

İnkılâbın tanımı en güzel biçimde Atatürk'te buluyoruz. Atatürk'e göre; Türk inkılâbı, Türk Milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak, yerlerine milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktadır. Atatürk bu anlatımı ile inkılâbın, basit bir yönetim değişikliği olmadığını, temel kurumlarda da bir değişmeyi ifade ettiğini ve Türk inkılâbının çağdaşlaşmaya yönelik karakterini de vurgulamıştır.

Türk İnkılâbı'nın özelliklerini de tespit eden Atatürk Türk İnkılâbı'nın ilk anda işaret ettiği ihtilâl manasından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade ettiğini belirtmektedir. Bugünkü devlet şekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri ortadan kaldıran, en gelişmiş tarz olmuştur. Milletin varlığını devam ettirmesi için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ din ve mezhep bağlantısı yerine Türk milliyeti olmuştur. Atatürk, milletin gerçekleştirdiği bu yeniliklerin herhangi bir ihtilalden çok fazla, çok yüksek olan inkılâplardan olduğunu vurgulamaktadır.

Cumhuriyetin 10. yıldönümü münasebetiyle 29 Ekim 1933 günü yaptığı konuşmasında Atatürk, "Türk İnkılâbı kurucudur. Türk İhtilâli, yüksek bir insanî ülkü ile birleşmiş vatanperverlik eseridir. Çocuklarına, bütün güzellikleri ve bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir. Bu inkılâbın ateşli ve imanlı bir yapıcısı sıfatıyla dünyaya açık yürekle, samimiyetle ve dostlukla bakıyorum. Bu heyecan ve büyük sevinç gününde size bu samimî teminatı vermekle ki, memleketlerinize karşı olan hissiyatımı en iyi bir tarzda ifade etmiş oluyorum" demiştir.

İnkılâbın temel prensibi ise, Türk devletinin yeniden yapılmasıdır. Atatürk gerçekleştirilen Türk İnkılâplarının bu temel prensibini şu şekilde tarif etmektedir: "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağımıza uygun ve bütün mana ve biçimiyle medenî bir toplum haline ulaştırmaktadır. İnkılâplarımızın temel prensibi budur." Atatürk'ün görüş açısından İnkılâpçılığa baktığımız zaman şunu görüyoruz. İnkılâp her hal ve şart içinde bir ilericilik, yenileşmek ve bir çağdaşlaşmaktır. Çağın gerisinde kalmış müesseseleri ortadan kaldırmaktır. Yerlerine de ileri, gelişmiş müesseseleri getirmektir. Bütün bu yenilikleri yaparken de milliyetçi ve medeniyetçi temellere dayanmak esas olacaktır.

3. Türk İnkılâbının Korunması

İnkılâpların yapılması kadar önemli olan bir husus da gerçekleştirilen bu inkılâpların korunması idi. Atatürk, Türk İnkılâbının korunması ve geliştirilmesi konusu üzerinde çeşitli konuşmalarında ısrarla ve özenle durmuştur. Bir konuşmasında “Biz, büyük bir inkılâp yaptık. Memleketi bir çağdan alıp yeni bir çağa götürdük. Birçok eski müesseseleri yıktık. Bunların binlerce tarafları vardır. Fırsat beklediklerini unutmamak lâzım. En ileri demokrasilerde bile rejimi korumak için, sert tedbirlere müracaat edilmiştir. Bize gelince, inkılâbı koruyacak tedbirlere daha çok muhtacız” demektedir. İnkılâpların çok yeni olduğunu, kökleşip benimsendiği takdirde sağlamlaşacağını vurgulamıştır.

İnkılâpları yaşama ve yaşatmada esas, inkılâpları yaygınlaştırmaktır. Halka, millete mal etmektir. Ancak bu suretle Türk toplumu, medeniyet yolunda ve Türklüğünün idraki içinde, daima dinamik halde bulunabilir. Kökleşmeyi sağlayabilir. İnkılâbın felsefesi korunmadıkça inkılâplar ne korunabilir, ne yaşanıp yaşatılabilir. Ne de daha yüksek düzeylere ulaşmak imkânına kavuşulabilir.

Atatürk’ün inkılâbın korunmasını da, ileri götürülmesini de tesadüfe bırakmamaktadır. Gerçekleri görerek ilmin ışığında ve aklın kılavuzluğunda güvenle yürütülmesi gerektiğini vurgular. “Her tarafta olduğu gibi bizde de yeni hareketler ve cereyanlar karşısında onu hazmedemeyen kuvvetler meydana çıkabilir. Şunu kesinlikle bilmek gerekir ki, kazanılan hayat ve namustur. Buna tecavüz, hayat ve namusa tecavüzdür. Her ferdin bu gibi hareketlere dikkat etmesi ve onlara karşı son derece uyanık bulunması lâzımdır” demektedir.

Atatürk inkılâbın korunması kadar savunulması gerektiğini düşünüyordu. Zira her köklü değişim toplumun bir kısım mensuplarını memnun ederken, elbette başka kesimlerinin menfaatlerine veya inançlarına aykırı düşebilirdi. Hele Türk İnkılâbı gibi yüzyıllardır süregelen ve modern devlet hayatıyla bağdaşması mümkün olmayan bazı değer, inanç ve geleneklerin tasfiyesine yönelmiş bir kültür inkılâbında pek çok kişinin getirilen yenilikleri hiç değilse başlangıçta benimsememesi hatta direnmesi mümkündür. Ancak yeniliklere taraftar olanların bu inkılâpların ne gibi kanaatlere ve düşüncelere dayanılarak yapıldığı anlatmaları gerekmektedir. Bu tabii tepkilere karşı inkılâbı kararlılıkla korumak gerekir. Zira İnkılâpların geleceğinin güvence altına alınması zarurî ve mecburidir.

Nihayet Atatürk   d    nce sisteminde inkıl  p  lık ilkesi statik değil, dinamik bir nitelik ta ır. T  rk   nkıl  bının temel hedefi   ağda    ma olduğuna g  re, inkıl  p  lık sadece yapılan inkıl  pları korumakla yani statik bir durumda kalmakla yetinmeyip aklın, bilimin ve teknolojinin yol g  stericiliğine dayalı gerekli atılımlarla   ağda    maya y  nelmeyi gerektirir.   nkıl  p  lık ilkesini doğru anlayan ve kavrayan T  rk insanı, T  rk   nkıl  bının b  y  kl  ğ  n   iyi bir bi  imde değerlendirerek, T  rk milletinin ve T  rkiye Cumhuriyeti'nin daha m  reffeh ve daha ileri bir yapıya ula  ması i  in gayret g  sterecektir.